

EL MUSEU MUNICIPAL DE TOSSA: ESCENARI PLÀSTIC D'UN POBLE DE MAR

Ibet Vila

El Museu Municipal de Tossa té unes característiques molt singulars que el diferencien de la majoria de centres d'art que per naturalesa podrien ser els seus anàlegs. En primer lloc, cal remarcar la significació històrica que té aquest projecte des del punt de vista de la tradició museogràfica: en el llibre que s'edità per commemorar els cinquanta anys de la seva creació, el Museu de Tossa es presenta com el primer de l'Estat espanyol dedicat a l'art contemporani.

El seu inici data de 1934, en què un grup d'artistes i intel·lectuals que durant la primera meitat del segle XX coincidiren a Tossa –els pintors Rafael Benet i George Kars, l'escultor Casanovas i l'arqueòleg Alberto del Castillo– van aprofitar llurs coneixements

per crear una nova infraestructura que aglutinés el passat i el futur de l'art en el municipi i que servís de catalitzador de l'efervescent ambient cultural que s'hi respirava en aquell moment. El desenllaç d'aquesta iniciativa es materialitzà l'any següent, l'1 de setembre de 1935, en què s'inaugurà el nou museu, basat en pintura, escultura, dibuix i gravat contemporanis i també en algunes col·leccions de troballes romanes, ibèriques i hel·lenístiques. Deixant de banda aquesta clara presència de material arqueològic, val la pena destacar la col·lecció que constitueix el fons d'art contemporani, tant per la qualitat de les obres que hi figuren com per l'especificitat dels artistes que hi ha representats.

La ubicació escollida per al nou museu fou un antic edifici gòtic del segle XIV, conegut com casa Falguera i situat en el recinte medieval emmurallat de la Vila Vella de Tossa; sens dubte, un emplaçament històricament llegendari, que acabà de donar un carisma del tot particular al complex museístic que es volia fundar.

En segon lloc, s'ha de constatar que el museu que es creà i que actualment es pot visitar es compon d'obres contemporànies amb una clara projecció europea; no obstant això, els seus fonaments no deixen de ser del tot autòctons i històricament locals. En realitat la peculiaritat més destacable d'aquest centre és precisament que, a través de les obres que formen la col·lecció, es pot comprovar com Tossa es convertí des del final del segle XIX en un nucli artístic d'enorme transcendència que reuní grans prohoms del món de l'art i la cultura, no només catalana sinó també europea.

Al llarg del recorregut pel recinte expositiu del Museu el visitant pot submergir-se en el vital i innovador ambient cultural i artístic amb el qual va conèixer

Josep Palau, *Surers*.

Ricard Canals, *Pescadors*.

el municipi de Tossa de Mar al llarg de tots aquells anys. Aquest petit i recòndit paratge de la Costa Brava ha estat font d'inspiració per a una gran quantitat d'artistes de reconeguda fama internacional, algunes obres dels quals es poden veure al Museu –Marc Chagall, George Kars, Georges André Klein, André Masson, Jean Metzinger, Olga Sacharoff, Julius W. Schülein i Oscar Zügel–, i també per a molts pintors, escultors i literats catalans que van trobar en aquest desconegut i abrupte poble de costa un lloc idíl·lic per descansar i crear.

TOSSA I L'ART

El moment àlgid de Tossa com a centre artístic va tenir lloc durant els primers decennis del segle XX, amb l'arribada al municipi de molts artistes provinents de diversos indrets de Catalunya i de l'estranger, que anhelaven serenitat i calma enfront la crispació social i política en la qual estava immersa Europa en el període d'entreguerres. En aquest sentit no podem deixar d'esmentar l'exposició que es va presentar l'estiu passat a la Fontana d'Or de Girona, «Berlín-Londres-París-Tossa, la tranquil·litat perduda»,

dedicada al flux d'artistes que confluïren a Tossa durant aquests anys i que van deixar constància de la seva presència al municipi en un gran nombre d'obres plàstiques.

Però aquests artistes no foren els primers d'arribar-hi: abans que ells, hi concorregueren tot un seguit d'artistes catalans que, empesos pels corrents paisatgístics de l'art català que llavors estaven en voga, cercaven nous escenaris per pintar: Roig i Soler, Laureà Barrau, Joaquim Mir, Francesc Gimeno, Lluís Masriera, Colom, Joan Brull, Enric Galwey, Josep Berga, Lluís Graner, etc.

LA DESCOBERTA DE TOSSA: ELS PRIMERS EXPLORADORS

La pinacoteca del Museu inclou una bona representació de l'origen de l'activitat artística a Tossa de Mar. Les primeres visites de pintors forans van ser paral·leles al naixement del fenomen de l'excursionisme, i responien a la necessitat sorgida dels corrents romàntic –de cercar el delit en l'observació de la natura– i impressionista –de plasmar sobre la tela les característiques plàstiques que delimiten qualsevol espai natural.

Seguint aquesta línia, a Catalunya la Mediterrània era identificada per excursionistes i artistes com un mar ple de racons suggerents encara per descobrir, i Tossa, banyada per les seves aigües i ubicada en un lloc del tot genuí, es convertí en una de les destinacions més desitjades, al costat d'altres poblacions de costa com Sitges, Mallorca o Cadaqués.

Quan a Tossa hi començà a haver activitat artística, Catalunya estava submergida en un dels corrents que més personalitat ha donat a l'art de casa nostra: el modernisme, una estètica fonamentada en una transformació del concepte de bellesa, en una enorme llibertat expressiva, en l'exotisme i en la interpretació de la realitat temporal i geogràfica que en el Principat català va prendre cos a tra-

vés d'un renaixement cada vegada més evident de la consciència nacional i regional. Els artistes de tendència modernista veien també en la representació del paisatge una manera de reforçar la imatge d'identitat del país i de redescoberta dels seus orígens.

LA GENERACIÓ

Joan Roig i Soler,
Tossa.

MODERNISTA

Alguns dels artistes de la generació modernista van passar llargues temporades a Tossa, sobretot aquells que tenien una predilecció especial pels paisatges costers, com Joan Roig i Soler (1852-1909), conegut per ser –juntament amb Arcadi Mas i Fontdevila– l'impulsor de l'escola luminista de Sitges, formada també per Joaquim Mir i Eliseu Meifrèn.

Com molts dels seus pintors coetanis, Roig i Soler, empès per la seva afecció als paisatges de mar, es dedicà gairebé de forma exclusiva a plasmar sobre la tela la seva manera de veure tots aquests indrets. En la peça que se'n conserva al Museu, *Es Coderlar*, és evident la predilecció d'aquest artista per dibuixar les escenes i els detalls costaners que recreen l'autèntic ambient de la Mediterrània.

A banda de l'ampli ventall de pintors que se centraven en la il·lustració d'escenes costaneres de la Costa Brava, n'hi havia també d'altres que tractaven aquest tema ocasionalment, com Francesc Gimeno (1858-1927), considerat més aviat un paisatgista rural, o Ricard Canals (1876-1943), que provenia de la representació d'escenes marginals dels entorns de Barcelona, amb la Colla del Safrà –formada per ell mateix i per Mir, Pichot, Nonell i Canals–. Malgrat tot, fins i tot aquests darrers se sentiren atrets per la mística de Tossa i buscaren en aquest municipi nous arguments estètics per seguir pintant.

El noucentisme català acabà d'assentar la propensió dels creadors plàstics del moment per cultivar un art centrat en els valors autòctons i nacionals. Així fou com el mar Mediterrani es convertí en un veritable motiu iconogràfic per a tots ells, perquè era interpretat com una metàfora de Catalunya, de la seva gent i

Josep Mompou, *Paisatge*.Joaquim Sunyer,
Noia.

dels seus costums. En són un exemple clar les obres que es conserven al Museu de Joaquim Sunyer (1874-1956), un dels pintors catalans que més contribuï a donar contingut al concepte de mediterraneïtat, o l'obra *Surers*, de Josep Palau, una peça basada en el mar i en la terra, com a prova innegable que el noucentisme, a Catalunya, va reeixir i quallar.

LA GENERACIÓ DE 1917

Fins i tot quan l'estètica noucentista començà a perdre força i s'anà esvainent, alguns dels pintors més representatius de les noves tendències que sorgiren en aquell moment i que s'englobaven dins la Generació de 1917, com Josep Mompou, mai van abandonar en els seus paisatges aquest deix de mediterraneïtat que s'havia anat forjant en l'estètica artística catalana al llarg dels primers anys del segle XX, i seguiren utilitzant Tossa com un dels seus motius iconogràfics.

Tot i la modificació substancial que s'havia produït en les qualitats formals que havien definit fins llavors la gran majoria d'obres plàstiques, com el fet de posar l'accent en la lluminositat i la potenciació del caràcter optimista a totes les escenes, molts dels pintors catalans que seguien tractant de forma especial el gènere del paisatge no van deixar mai de banda la icona del mar, ni tampoc l'aurèola que despenia el Mediterrani.

Així, Tossa va seguir essent, i de fet és encara, l'escenari plàstic d'un dels pobles de mar que més ha sabut transmetre el límpid caliu de la Mediterrània.